

πιό συγκαιριτικό κι όχι το μεσαιωνικό μοναρχικό, να σώσει το λαό του από τη φαύλη βουλευτοκρατία, μπορούσε και τότε να σκοτωθεί από τους φαυλοκράτες, μ' αλά κέρδιζε την ιστορία, που θ' αν τον μνημόνευε για «Ευσεμμένον ήρωα», άφοψ κατέβηκε από το θρόνο του και πολέμησε πλάι με το λαό του, ένας διαλεχτός άθερρός κι αυτός, το πολυκέφαλο κι άχόρταγο τέρας της πολιτικής.

*

ΤΙ ΕΚΑΜΕ αυτός ο κύριος Ράλλης επιτίλους, τί μεγάλο πράμα κατάφερε, τί καινούρια πολιτική μ' ας έταξε, και μ' ας ήρθε με τόση θορυβώδεια άδαντροπία και με τόσα σαλτανάτα και με τόσες ρουκίτες την περασμένη Κερικιά από την Πελοπόννησο;

«Ένα ταξιδάκι έσαμε το Μωριά έκρυψε ο άθεόφοβος, λόγια παλιά σκόρπισε τριγύρω του, βρισίεις και ταξίματα μοίρασε διέξια ζερβά—νά, όλο του το μεγάλο κατόρθωμα!

Κατηγόρησε στους λόγους του φαύλη την πολιτική του Θεοτόκη. Παραδεχόμεστε γι' α σωστό και δίκιο το έπίθετο. Μά και τον έρωτάμε: «Η δική του ή πολιτική, ή τέτα, όπως τή μεταχειρίζεται τώρα που βρίσκεται στην αντιπολίτευση, τί λογής είναι; Μήπως είναι φαύλη κι αυτή;»

«Αν έλεγε ο κ. Ράλλης πως «δλ' εί πολιτικοί κουλτούμαστε σ' ένα φαύλο κύκλο», θάτανε ο πιο ελλικρινής άθροπος του κόμμου.

*

ΑΠΟ ΤΟΝ 'Ισολογισμό της Β' έξαμ. του 1907 που δημοσίευσε ή Λαϊκή Τράπεζα, είδαμε τα κέρδη της, και τί σημαντική και ζηλευτή θέση που πήρε σε τόσο λίγο καιρό ανάμεσα στις άλλες Τράπεζες. Φυσικά, ο διευθυντής της, ο κ. Ασβέρδος, δουλεύοντας έκούραστα και μυζλωμένα, το κατάφερε αυτό το θάμα το μεγάλο. Μά δεν είναι αυτό και το μόνο που τιμάει ή Λαϊκή Τράπεζα. «Η μεγαλύτερη τιμή και ή σπουδαιότερη ευεργεσία της είναι που με το μικρό της, τον τιποτένιο τόκο, και με τίς τόσες εύκολες που κάνει, έσωσε το λαό από τα νόγια του τοκογλύφου και του ένεχυροδανιστή. Κ' έτσι έγινε άληθινά Λαϊκή Τράπεζα. Μπράβο της!

*

ΣΤΟΥΣ «ΚΑΙΡΟΥΣ» της Δευτέρας δημοσιεύτηκε το «υπόμνημα» που έκανε ο εκπαιδευτικός (;;) σύλλογος στη Βουλή για τα διδαχτικά βιβλία. Το «υπόμνημα» το υπογράφει ο Μιστριώτης (φυσικώτατο αυτό!), ο Κατζηδάκης (μπράβο του! μπράβο του!) και τρεις τέσσερις άλλοι δασκάλιοι άκόμα, κι ανάμεσα στις άλλες άνοησίες λέει και τούτα, τα αιώνια και τα σαπισμένα πιά, που σ' ας τα σερβίρουμε δίγως κανένα σκόλιο.

«Ουδέμια άρα υπολείπεται άμφιβολία, ότι εν δια της κολεβώσεως της Έλλην. γραμματικής της εν τοίς Έλλην. σχολείοις διδασκόμενης, ή διδασκαλία και ή γνώσις αυτής θά είνε του λοιπού σφόδρα έλαττωματική, διά της παντελοφ έμως άποβολής αυτής από των δημοτικών σχολείων και από των τών έξαταξίων καταφέρεται θανάσιμον τραύμα κατά της διδασκαλίας της Έλλην. γλώσσας καθόλου. «Ως

την αίτια των πράξεων του ανθρώπου τή γύρευαν μέσα στον άνθρωπο. Νέο γενναίο βήμα προς τα εμπρός έκαμε ο Έγελ, ο μεγάλος γερμανός φιλόσοφος. Ο Έγελ έγέννησε δλόκληρη επανάσταση στον τρόπο του σκέπτεσθαι, έδημιούργησε δλόκληρη σχολή και με το Δάρβιν και Μάρξ έκαμε τή μεγαλύτερη επίδραση στα πνεύματα του 19ου αιώνα. «Η μεγάλη έπιτυχία του Έγελ όφείλεται στην ιδέα της εξέλιξης, που πρώτος αυτός την έριξε στη μέση με τή «διαλεκτική του μέθοδο του σκέπτεσθαι». Γι' αυτό τον Έγελ τίποτε δεν είναι στάσιμο, πάγιο. Όλα άναπτύσσονται, εξελίσσονται δλοένα. Γενιούνται (θέσις) καταστρέφονται (αντίθεση) και πάλιν άναζούν σε τελειότερη μορφή (σύνθεση). «Αιώνια έλλαγή μορφής, προερχόμενη απ' την άνάπτυξη των στοιχείων του έμπεριεχομένου». Νά με δυο λέξεις ή ουσία της «διαλεκτικής» του Έγελ. Γι' αυτό και τα φαινόμενα πρέπει να κρίνονται πάντα από την άποψη της γεννήσεως και άναπτύξεώς τους: «στην πορεία της εξέλιξέως τους» και πάντα «έντός των όρων του τόπου και της εποχής τους από την άποψη των στοιχείων που έμπεριέχουν σε κάθε δοσμένη στιγμή». Φαινόμενα διαφορετικών εποχών και τόπων, με διαφορετικά στοιχεία, δεν είναι δυνατόν να κρίθουν με

φίνεται ή κατά της διδασκαλίας της άρχαίας Έλληνικής γλώσσας παρατηρούμενη παρ' άλλογλώσσους τισίν εν τή Έσπερίε τάσις (Έένος δάγυλος!) ύπεισηθής λεληθότως και παρ' ήμίν και κατακρατήσασα άμαχητί έκοψε τον Γόρδιον δεσμόν και κατήργησε σχεδόν είπειν την διδασκαλίαν της άρχαίας Έλληνικής.

«Τίς δ' άγνοεί, ότι τούτου γενομένου, ταχέως ήλπει καταργηθή και ή έπίσημος, ή έθνική ήμών γλώσσα (Έθνηκή!) μετ' αυτής δ' άμα και ή έθνική ήμών ένότης, καθώς και ή συνάφεια ήμών προς τε την εκκλησίαν και προς το παρελθόν ήμών και ότι κινδυνεύει να έπιτευχθή ούτως ο άνόσιος πόθος των μετωνομαζόντων ήμάς από Έλλήνων Ρωμηούς και γραφόντων την ιστορίαν εις Ρωμηούσης;»

*

ΠΡΟΧΤΕΣ στην ύποδοχή του Ράλλη, τέσσερις Κερικιάτες ξετίφανε τάλογα της καρότσας του και ζευγίχτανε αυτοί. Τους τέσσερις αυτούς άλογαθρώπους θ' αν τους στείλει μεθαύριο ο Ράλλης, όταν έρθει στα πράματα, στο άχορι του Κεντρικού ταμείου.

Κάτι παρόμοιο είχε γίνει και με το Ντελγιάννη μι' α φορά. Νά λοιπόν που ο Ράλλης σ' όλα δείχνεται άξιος διάδοχός του και κληρονόμος του.

Και ύστερα βρίσκονται Ρωμιοί να φωνάζουν «Κάτω οι φατρίες! ο (όπως το φωνάζανε δά και στην ύποδοχή του Ράλλη, ότι βλέπουν τέτα γτηνώδεια ζεψίματα!

ΟΙ «ΑΛΥΣΙΔΕΣ», ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Οι «Αλυσίδες» πρωτοπαραστηθήσανε στο Δημοτικό θέατρο της Αθήνας από το θέαμα του Θωμά Οικονόμου, Τρίτη 27 του Νοέβρη, 1907 (1). Άξίζει να νά δηγηθώ τα ιστορικά της πρώτης παράστασης, γιατί δείχνουνε όλη τή Ρωμαϊκή κουτοπονηριά και μικροφυχιά. Έπειτα και για το θέατρο του Οικονόμου, που είτανε νάρχινήσει τον περασμένο Οχτώβρη και που σήμερα, 17 του Γενάρη 1908, άκόμα δεν άρχίνησε κι δλοένα χιζίζεται, άξίζει να είπωθούνε δυο λόγια, άφού ποτέ ως τα σήμερα δεν πολεμήθηκε τίποτις με τόση λύσσα στο Ρωμαϊκό, όσο πολεμήθηκε το συφορισμένο αυτό θέατρο.

Τίς «Αλυσίδες» τίς πήγα στον Οικονόμου, έτσι

1) Νά και ποιοί τίς πρωτοπαραστήσανε. Ν. ΕΠΙΤΡΟΠΑΚΗΣ (Στρατός), Σ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ (Στρατός), Π. ΔΕΛΑΓΙΑΝΝΗΣ (Αγύκωντος), Μ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ (Γυαλιός), Ι. ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ (Καλόκαρος), ΚΑΙΤΗ ΒΑΡΒΑ (Άστρούλα), ΠΑΥΛΙΝΑ ΠΙΝΑΛΛΗ (Ρωζάνα), Ε. ΠΑΝΤΑΖΗ (Στρατιάνα). Δεύτερη φορά παρσαία θήσανε στο ίδιο θέατρο στις 5 του Δεκέβρη 1907. Από φορές παρσαίαθήσανε και στο Βαθό της Σάμος (2 και 4 του Γενάρη 1908) από τον ίδιο θίασο.

αδιόρθωτες, μέλις είχα βάλει την τελευταία πεννιά στο πρωτόγραφο, ένα προώντ του περασμένου Σεπτέβρη. Είξερα την άξια του, είξερα την καλοσυνείδητη δουλιά του στο Βασιλικό θέατρο, είξερα πως με το θέατρό του το καινούριο, καινούριο δρέμο θάνοιγε στο Ρωμαϊκό θέατρο και καινούρια ζωή θ' αν του φυσούσε, και δέ δίσταξα να νά τον τίς πάω. Του τίς διάβασα και του άρέσανε. Το θέατρό του, στο δρόμο του Πανεπιστήμιου, χιζότανε κι δλοένα τέλιωνε— όσο τέλιωνε και το μαγεμένο «Γιοφύρι της Άρτας» του τραγουδιού.

— Έχεις το κουράγιο, μου είπε, να νιώξω το θέατρό μου με τίς «Αλυσίδες»;

— Έγώ τ' έχω. Μήπως σε βλάψει όμως... Ο'κ' σε πόνε μαλλιαρό...

— Άς με πόνε.

— Και θά σου ρηχτούνε στα γιομάτα.

— Άς μου ρηχτούνε.

Η παληκαριά του με ξάφνιασε. Είταν ή πρώτη φορά που μιλούσα μαζί του κάπως άνοιχτώτερα. Εξω από τίς τυπικές κουδέτες, τίς άπνεες και χλωμές. Κατόπι που τότε γνώρισα καλύτερα, που τον είδα να ντιπρόζει σε βράχος έλη την άφρισμένη λύσσα της αντίδρασης, που εξαμολώτανε πάνω του από χίλιες μεριές, ή παληκαριά του δέ με ξάφνιαζε πιά, τηνε συνείθησα. Είταν ή φυσική παληκαριά που δείχνει κάθε ξεχωριστός άνθρωπος, όταν έχει πίστη στον έαυτό του και πεποίθηση στο έργο του.

*

Το δράμα το καθαρόγραφο βιαστικά και του το πήγα άρχές του περασμένου Οχτώβρη. Σύμφωνα σε όλα θά παρσαταινότανε πρώτα με το ψευτόνομα του Στάθη Λογγάρη, όχι γιατί φοδόμενονα μη μαθευτεί πως το έργο είναι δικό μου, αλλά γιατί δεν ήθελα ναρχίνησει (και τότερα πολυκαλά πως θ' άρχινούσε, όπως δά κι άρχίνησε) ή αντίδραση κατά του καινούριου θεάτρου πριν άκόμα άνοίξει τίς πόρτες του.

Και ή αντίδραση άρχίνησε. Όταν κοινοτύγωνε ή μέρα της παράστασης συμφωνήσαμε με τον Οικονόμου πως άνάγκη να γίνει κάπια κουδένα στις χιμεριδες για το έργο και το πήγα στο Σταθόπουλο, που τον ήξερα γι' άντρα τίμο και ίκανό να κρατήσε μυστικό. Ο Σταθόπουλος το διάβασε το δράμα, κ' έγραψε άρεκατ' στην «Ακρόπολη» (2), ξείστορών—

2) Κοίταξε: «Ακρόπολη», 5 του Νοέβρη 1907, σελ. 1 σελ. 1 και 2.

τον ίδιον πήχυ. Έπομένως άπόλυτες άφηρημένες ιδέες και έννοιες, που μπορούν ναχουν σημασία για όλες τίς περιστάσεις, δεν υπάρχουν. Η αλήθεια είναι μόνο συγκεκριμένη! Δηλαδή κάθε ώρισμένη περίπτωση, κάθε φαινόμενο έχει τή δική του συγκεκριμένη αλήθεια, που τότε μόνο μπορούμε να την καταλάβουμε όρθά, όταν λάβουμε ' ύπ' όψη όλες τίς συνθήκες που το γέννησαν και γνωρίζουμε τα στοιχεία από τα όποια συνίσταται κτλ. Άνθρωπος με τέτοιες «διαλεκτικές» άρχές, σαν τον Έγελ, δεν μπορούσε βέβαια να παραδεχθή τίποτε το άπόλυτο, το άνεξάρτητο, το έλεύθερο στις πράξεις του ανθρώπου και της κοινωνίας. Κ' έδω φαίνεται ή διαφορά του από τους προγενεστέρους του μεταφυσικούς». Έκείνοι ως τελευταία πηγή επαιρναν το μέσα του ανθρώπου, ο Έγελ πρώτος ύπόδειξε με σαφήνεια το έξω. Κατ' αυτόν, οι πράξεις των ανθρώπων γίνονται μοιραία, σύμφωνα με αίτιες που δεν εξαρτώνται από τή θέλησή του. Αυτές οι έξωτερικές αίτιες μπορούσαν να ναι ή ιδεαλιστικής ή υλικής φύσεως. Ο Έγελ πήρε την ιδεαλιστική εξήγηση. Κατά τον Έγελ, ο τρίτος παράγοντας, που όρίζει κάθε φορά το έν γίνεται καθεστώς της κοινωνίας είναι ή ιδέα! Δηλαδή τα έξω, ενώ άναπτύσσονται μοιραία, εκπληρούν μό-

νο την προαρχιμένη άπόλυτη ιδέα, από την όποια δεν μπορούν βέβαια να παρεκλίνουν. Κι αυτή την άπόλυτη ιδέα μόνον ο νους του φιλοσόφου μπορεί να την καταλάβη κτλ. Η άπόλυτη αυτή ιδέα κ' έν γίνεται ο ιδεαλισμός είταν το πρώτο μέρος της φιλοσοφίας του Έγελ, το όποιο έφερε σύγχυση και είταν άφορη ή όχι μόνο να παραιτηθή γλήγορα, αλλά και να παρεξηγηθή, να στρεβλωθή το κατά τέλλα μεγαλοφυές αυτό φιλοσοφικό σύστημα, που και πνοή φύσησε στη φιλοσοφική ιδέα και δλόκληρη επανάσταση έφερε σε πολλούς κλάδους της επιστήμης (με τους μαθητές του: Strauss, Feuerbach, Bauer, Ruge κ' έν μέρει Marx).

Διαλεκτικός έλισμός. Πρώτοι έστηκόθηκαν κατά της άπόλυτης ιδέας του Έγελ οι μαθηταί του Feuerbach, Bauer και κατόπι ο Μάρξ. Οι άδελφοί Bauer, θέλοντας να ύπερρασιόθουν την έλευθερία του ανθρώπου από το «μοιραίο», στο όποιο την καταδίκασε ο Έγελ, προχώρησαν τόσο πολύ ώστε να ψέλνουν πανηγυρικούς δλόκληρους στον «κριτικώς σκεπτόμενον» άνθρωπο. Αυτός είταν, κατ' αυτούς, κι ο δημιουργός της ιστορίας. Άντικρύ στον άμαθ ή και άνικανο όχλο, στέκονταν οι λίγοι έκλε-

τας την υπόθεσή του και δημοσιεύοντας μερικές σκηνές του. Οί χτυπητοί τίτλοι («Οί βουλευταί επί τής σκηνής—ή σαπίλα των εις το θέατρον—ένα πρωτότυπο δράμα άγνωστού συγγραφέως») πούδαλε στο άρθρο του και τὰ κολακευτικά του λόγια (3), κίνησαν κάπως την περιέργειαν ἑλπιού ανακατεύονται διωσθήποτε με τὸ θέατρο ζήτησαν να μάθουν τὸ συγγραφέα κι ὁ φίλος κ. Γρ. Σενόπουλος ἔρχετο στὸ «Νέον Ἀστὺ» (7 τοῦ Νοέμβριου, σελ. 2, στήλ. 5) τὸ πρῶτο του λιανοντούφεκου (4).

Ἄς εἶναι. Τὸ μυστικὸ κρατήθηκε ἀρκετὲς μέρες. Παιαντὸ εἶναι οἱ «Ἀλυσίδες», κανένας δὲν τῆξερε, κ' οἱ δὲ τρεῖς πὸ τὸ ξέρανε τὸ κρατούσανε μυστικῶς. Καί ἡ δουλιὰ πῆγαινε (γαινότανε τουλάχιστο πὸς πῆγαινε) πρῶτα, δταν ξάφνου ξεσπάει ἡ πρώτη μπλόμπα: ΜΑΛΙΑΡΟ! Μάλιστα, τὸ ἔργο εἶτανε μαλλιαρό, τὰ κομμάτια πὸς δημοσιεύτηκανε στὴν «Ἀκρόπολη» τὸ φωνάζανε, ὁ Οἰκονόμου λοιπὸν εἶναι μαλλιαρὸς κι αὐτὸς ἀφοῦ ἀρχινᾷ με τέτοιο ἔργο, μὴν καρτεράτε, πατριώτες, ἑμπρός, ἀπάνου του! Κι ἀρχινῆσανε τὰ γαυγίσματα καὶ τὰ οὐρλιάσματα. Οἱ λῶκοι! Οἱ λῶκοι! Πρῶτα πρῶτα ζῶσανε τοὺς ἰδιοκτητῆς τοῦ θεάτρον. «Μωρὲ τί πάτε να κάνετε κει; Τοὺς μαλλιαρούς θὰ βάλετε μέσα; Θὰ μουρλαθήκατε!» Πότε ἔνας, πότε ὁ ἄλλος, δὲν τοὺς ἄφιναν τοὺς χριστιανούς ἤσυχους· τοὺς πιπίζαν τὸ μυαλό τους ἀπὸ τὸ πρῶτὸ στὸ βράδι. Νά σου καὶ τὰ γκαρσόνια τοῦ Βασιλικῆ ἰδιοκτήτου στὸ «Πανελλήνιο» καὶ κουδέντες

3) Τὸ ἄρθρο τοῦ Σταθόπουλου τέλιον ἔτσι: «Ὅλο τὸ ἔργο εἶναι μία μικροτάτη σύνθεσις τῶν πολιτικῶν μας συνηθειῶν καὶ βαθιτὴ συγγένους ἀνατομικῆ ἰδέασις αὐτῆς τῆς πολιτικῆς μας νευροσθενείας. Συγγρόνως ὅμως εἶναι καὶ κοινωνικῆ ἀποκάλυψις τῶν παρασηκίων τῆς πολιτικῆς με ἀπλότητα τόσο δυνατὴν, πὸς δείχεται πὸς τὸ κοινὸν πὸς ἔγραψε αὐτὸ τὸ δράμα δὲν εἶναι κοινὸ, ἀλλὰ ἀνθρώπου πὸς πολὺ ἐμελέτησε καὶ ἐπόνεσε καὶ ἀγωνίσθηκε εἰς μακρὸν ἀγῶνα, τοῦ ὁποίου τὸ δράμα εἶναι τὸ συμπέρασμα».

4) «Τὸ θέατρον τοῦ κ. Θεωμᾶ Οἰκονόμου, ἐπὶ τῆς οδοῦ Πρασσιέτου, ἀρχίζει μετ' ἄλλας ἡμέρας. Καὶ ὡς πρῶτον ἔργον λέγεται, διὸ θὰ δώσῃ νέον δράμα νέου συγγραφέως, ὅλος ἄγνωστος, τοῦ κ. Λογγάρη. Οἱ «Ἀλυσίδες» του εἶναι δράμα πολιτικοκοινωνικόν. Πολλοὺς ἐπαίοντες ἠκούσαμεν δι' αὐτὸ ἀπὸ δσοὺς τὸ ἀνέγνωσαν ἐδόκληρον. (Ψέμα! Μονάχα ὁ Οἰκονόμου κι ὁ Σταθόπουλος τὸ ἀνέγνωσαν) ὀλόκληρον!) Ἄν κρίνομεν ὅμως ἀπὸ μερικὰ ἀποσπάσματα, τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύθησαν προχθὲς εἰς πρῶτην συνάδελφον, τὸ ἔργον φαίνεται μὲν ἄξιον προσοχῆς, ἀλλ' ἐπιτρέπει καὶ κάδὲ ἐπιφύλαξιν μέχρῃ τῆς πρώτης παραστάσεως του». Αὐτὰ μὴν τὰ ξεχνάτε, παρακαλῶ. Θὰ δεῖτε παρακάτω πὸς μιλάει ὁ φίλος κ. Σενόπουλος δταν μαθαίνει πὸς τὸ ἔργο εἶναι τοῦ Ταγκόπουλου.

γιὰ τίς «Ἀλυσίδες». Μὰ κι ὁ κ. Γερ. Βῶκος πούχε γράψει τὸ «Ναστραδὸν Χόντζα», τὴν «Κυρὰ Βασιλικὴ» καὶ μερικὰ ἄλλα θεατρικὰ ἀναγνώσματα, μὰ ζῆ με κάποιον ὑπασιπότη του (τῆς ἀπαγγελίας ψυχολογίᾳ), στὸ «Πανελλήνιο» εἶχε στήσει τὸ στραταρχεῖο του. Ἄγωνιζότανε καὶ λόγου του στὰ γιομάτα νὰ μὴν ἀνοίξει τὸ θέατρο τοῦ Οἰκονόμου.

Καὶ τὸ θέατρο ὄλοένα καὶ χτιζότανε, καὶ πότε θάνοιγε τὴν Τρίτη, πότε τὸ Σάββατο, πότε τὴν ἄλλη βδομάδα, καὶ ποτὲ δὲν ἀνοίγε. Τὰ στόματά τους ἕμους οἱ διάφοροι λῶκοι τᾶχανε πάντα ἀνοιχτά. Γιὰ τίς «Ἀλυσίδες» σιγὰ σιγὰ ἀρχινῆσε νὰ φροντίζει καὶ ἡ Ἐξουσία. Ὁ κ. Παλαμάρης, ὁ γραμματικὸς τῆς Ἀστυνομίας, μπαίνοντας στὸ «Πανελλήνιο» κάδὲ δειλινὸ νὰ πάρει τὸ δρεχτικὸ του, ρωτοῦσε κοροδεφτικὰ τὸ γκαρσόνι «Καὶ πότε οἱ περιφημῆς αὐτῆς Ἀλυσίδες;» καὶ καθόλου παράδοξο (ὄλα τὰ παράδοξα γίνονται στὸν τόπο μας) νᾶστρωννε με τὸ γκαρσόνι: φιλολογικῆ συζήτησι γιὰ τὴ γλώσσα καὶ γιὰ τὸ θέατρο. Ὁ κ. Κλωναρίδης πιά, ὁ μπαριέρης, καὶ μόνο τῆνομα Ἀλυσίδες νάκουγε ἀνακατευότανε, λές καὶ φοβότανε πὸς με τίς Ἀλυσίδες θάν τοῦ χαλνοῦσε ἡ μπέρτα του. Νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθειαν, καὶ οἱ δὲ τοὺς ἄδικα δὲν εἶχανε ὁ κ. Κλωναρίδης, σὰ σύντροφος στὸ «Πανελλήνιο» πὸς εἶναι, εἶχε τρομάξει ὁ ἄθροπος ἀπὸ τίς σπιουνιᾶς καὶ τίς διάδοσας, κι ὁ κ. Παλαμάρης, λένε, εἶχε γραφίᾳ του κάπιο συγγενῆ τοῦ κ. Βλάχου, τοῦ Βασιλικῆ, καὶ φυσικὰ τὸ φυτίλι δούλευε. Βασιλικὸ θέατρο, σοῦ λέει ἄλλος, καὶ τὰ σκυλιὰ δεμένα! Νὰ πιτύχει τὸ θέατρο τοῦ κ. Οἰκονόμου; Καὶ τότε τί γίνεται τὸ Βασιλικὸ με τὸ Βλάχου καὶ ὁ Βλάχος με τὸ Βασιλικὸ του; Νὰ μὴν παίχτουνε λοιπὸν οἱ «Ἀλυσίδες» γιὰ νὰ σωθῆ τὸ ρόητρο τοῦ Βασιλικῆ!

*

Ἀπὸ τέτια ὅμως ὁ Οἰκονόμου δὲ χαμπάριζε. Πότε γελοῦσε, πότε φουρκιζότανε, μὰ στὴν ἀπόφασή του ἀκλόνητος. Ἐνα βράδι στῆς πρόδες (ὄλο ζῶγωνε ἡ ἀζῶγνωτη πρώτη παράστασι) τοῦφεραν ἕνα γράμμα, τὸ διάδασε καὶ κατζούφιασε. Με πῆρε στὴν ἄλλη κάμαρα.

— Ἄκουσε τί μοῦ γράφουν!....

Καὶ μοῦ διάδασε τὸ γράμμα. Τοῦ τῶσταλνε κάποιος φίλος του στενός, τραπεζίτης, καὶ τὸνὲ συβοῦλευε νὰ μὴν ἀρχινῆσει με τίς «Ἀλυσίδες» γιὰτι θὰ γίνε: μεγάλο κακό, θὰ σφυριχτεῖ λυσσοασμένα τὸ ἔργο, καὶ ἡ φοιτητριὰ, πὸς θὰ παίζει τὸν πρῶτο ρόλο

οἱ αὐτὴ τὴν περίστασι, δὲ θάψει τὴν παράστασι νὰ προχωρήσει. Τᾶχε μάθει αὐτὰ ὁ φίλος καὶ τοῦ τᾶγραψε γιὰ νὰ προλάβει τὸ κακό.

— Αἱ, νὰ μὴν ἀρχινῆσουμε τότε με τίς «Ἀλυσίδες», τοῦ εἶπα.

— Ἴσως ἴσως μ' αὐτῆς θὰρχινῆσουμε, μοῦ ἀποκρίθηκε ἡρεμα. Ἢ ζήτησω τὴ συντρομῆ τῆς Ἀστυνομίας.

Χαιμογέλασε καὶ ἡ πρόδα ξεκλόυθησε. Τὴν ἄλλη μέρα ἀντὶ νὰ ζήτησει τὴ συντρομῆ τῆς Ἀστυνομίας, τοῦ ζήτησε ἡ Ἀστυνομία τὸ χερσόγραφο νᾶν τὸ ξετάσει. Τῆς εἶχε καταγγελλθεῖ πὸς οἱ «Ἀλυσίδες» εἶναι ἔργο «ἐπαναστατικὸ» καὶ «ἀνῆθικο» καὶ ὁ φίλος κ. Σπύρος Μακρέλλος πῆγε τὸ χερσόγραφο στὸν κ. Δαμηλάτη καὶ σὲ ἐνὸς μέρες μᾶς τὸ γυρίσανε (5), παραγγέλνοντάς μας πὸς οὔτε παναστατικὸ εἶναι τὸ ἔργο οὔτε ἀνῆθικο, πὰρὰ λίγο μαλλιαρό.

Τὰ βάσανά μας λοιπὸν τέλιωσαν ἡ Ἀστυνομία δὲ θὰ μᾶς μπόδιζε καὶ τὸ θέατρο εἶταν πιά ἑτοιμο. Ὅρισσαμε τὴ μέρα τῆς παράστασις, γράψαμε τὰ προγράμματα, στήσαμε τίς σκηνῆς καὶ τοιμαζόμαστε γιὰ τὴν τελευταία πρόδα, δταν μοῦμ! καινούρια μπόμπα ξεσπάει: πᾶνου ἀπὸ τὸ κεφάλι μας. Ἢ Ἀστυνομία δὲν μπορούσε νὰ δώσει τὴν ἄδεια νἀρχινῆσει τὸ καινούριο θέατρο γιὰτι πρῶτα ἔπρεπε νᾶν τὸ ξετάσει ἐπιτροπή ἀπὸ μηχανικούς, ἂν εἶναι στερεὸ ἡ ὄχι.

Νᾶν τὸ ξετάσει λοιπὸν καὶ ἡ Ἐπιτροπή! Μὰ στὸ Ρομακῆκο γιὰ νὰ γίνε: μὲ ἐπιτροπή χρειάζονται: μέρες καὶ γιὰ νὰ κομηθεῖ ἀπὸ τὴ θέσι τῆς χρειάζονται ἄλλες μέρες καὶ γιὰ νὰ βγάλει τὴ σοφή τῆς ἀπόφαση μπορεῖ νὰ περάσει καὶ μῆνας. Αὐτὸ συνέδθησε καὶ με τὴν ἐπιτροπή τοῦ θεάτρον καὶ στὸ τέλος ἡ σοφή «ἀπαρήνατος» πὸς..... τὸ θέατρο εἶναι ἐτοιμοόροπο (!!!) καὶ πρῆπει νἀλλάχθει ἡ σκεπή του!!!

Καὶ ἡ σκεπή του ἀρχισε νὰ γκρεμίζεται καὶ γιὰ νὰ γκρεμιστεῖ ἡ σκεπή του (ἡ ἐτοιμοόροπη!) λίγο ἔλειψε οἱ ἐργάτες νὰ μεταχειριστουν καὶ δυναμίτη!

5) Νὰ τί ἔγραψε ἡ «Ἐστία» ὀστερ' ἀπὸ μέρες (24 τοῦ Νοέμβριου 1907, σελ. 2, στήλ. 1) ἀνοήσια χαριτολογώντας κατὰ τὴν ἀκατέρευτη συνήθειαν τῆς με ὄλα τὰ πράματα: «Μετὰ τὴν εἴδησιν διὴ Ἀστυνομία κρατεῖ ὑπὸ μελέτην ἀπὸ ἡμέρας τώρα τὸ νέον «Ἐλλ. ἔργον, με τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο ν' ἀρχίσῃ ὁ θίασος Οἰκονόμου, κάποιος ἐρωτῆ: — Γιατί τάχα κρατοῦν τόσες ἡμέρες τώρα στί; Ἀστυνομία τῆς «Ἀλυσίδες» τοῦ Λογγάρη; — Γιὰ νὰ τῆς χρησιμοποιήσουν σὲ μερικῆς συλλήψεις πὸς θὰ κάνουν αὐτῆς τῆς ἡμέρες».

κτοί οἱ ἀκριτικῶς σκεπτόμενοι ἀνθρώποι, πὸς κινουόσκν τὴν κοινωνία. Ἐννοεῖται πὸς οἱ ἀδελφοί Μπκουερ μεταξὺ στοὺς ἑκλεκτούς κατέταζαν καὶ τὸν ἑαυτὸ τους! (Παρόμοιοι τύποι «σεμνῶν» ἀνθρώπων ἐφάνηκαν καὶ φαίνονται ἀκόμη καὶ σ' ἄλλες κοινωνίες). Ἢ πραγματικὸτητα ὅμως καὶ ἡ γοργὴ ἀνάπτυξη τοῦ ἀπεριφρονημένου, γερμανικῆ λαοῦ πολὺ γρήγορα κατασύντρωσε τοὺς κομπορηήμονες αὐτοῦς «αἰτομικιστὰς». Ἀντάξιός διάδοχος καὶ συμπληρωτῆς τοῦ ἔργου τοῦ Ἐγγελ εἶταν ὁ μεγαλοφυῆς Κάρολος Μάρξ.

Ὁ Μάρξ χτύπησε κι αὐτὸς κατακέφαλα τὴν ἀπόλυτην ἰδέαν τοῦ Ἐγγελ (χαρκτηριστικὰ τὴν ὡς ἀπλοῦ λογικὸ σχῆμα τοῦ ἑγκεφάλου του), ἀλλ' ὅμως ἑκλρηονόμησε καὶ πῆρε ἀπ' αὐτὸν ὄλα τὰ δυνατὰ μέρη τῆς φιλοσοφίας του, ἰδίως τὴν διαλεκτικὴν μέθοδο. Καὶ κατὰ τὸν Μάρξ, οἱ αἰτίες τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου βρίσκονται ἐξω ἀπ' αὐτόν. Οἱ αἰτίες ὅμως αὐτῆς δὲν εἶναι ἰδεαλιστικῆς φύσεως ἀλλὰ ὀλικῆς! Οἱ αἰτίες αὐτῆς εἶναι λόγοι ὀλικῆς, οἰκονομικοί. Καὶ αὐτοὶ προκαλοῦν καὶ τὴν ἐξέλιξη συνάμα. Οἱ κάδὲ φορὰ ὀλικῆς, οἰκονομικῆς συνθῆκης χαρκτηρίζουν τὴ μορφή τῆς κοινωνίας (τὸ καθιστῶς καὶ τίς κυριαρχούσας ἰδέες). Ἀλλὰ πὸς γεννιοῦται, πὸς ἔχουν τὸ

λόγο τους οἱ οἰκονομικῆς συνθῆκης; Ἐδῶ ὁ Μάρξ πρῶτος εἰδωσε ὠρισμένη ἐξήγησιν ἰδημιούργησε ὀλόκληρο σύστημα. Ἄν κ' εἶναι πολὺ δύσκολο νἀναπτύξη κανεῖς με λίγες λέξεις τέτοιο σύστημα, ὡς τὸσο θὰ προσπαθήσουμε νὰ τὸ κάμουμε κατανάγκη γιὰ νὰ δώσουμε ἔστω καὶ μὲ ἀπλή ἰδέαν στὸν ἀναγνώστη.

«Οἱ πρῶτοι ἀνθρώποι, δταν βρίσκονταν ἀκόμη σὲ ζωὸν καταστάσει, ζούσκν σὰν τᾶλλα ζῶα, ἐντελῶς ὑποταγμένα κ' ἐξαρτημένα ἀπὸ τὴν ἐξω φύση. Ὅλη ἡ ὑπαρξή τους εἶχε καθαρὰ μοιραῖο χαρκτηῆρα. Σὲ ὄλες τους τίς πράξεις δὲν ὑπῆρχε οὔτε ἔχνος συνειδήσεως. Τὸ ἀπλοῦ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντηρήσεως τοὺς ὀδηγοῦσε νὰ καλεῦον με τίς ἐξωτερικῆς συνθῆκης, ἐξελίσσοντας μ' αὐτόν τὸν τρόπο καὶ αὐτοὺς τοὺς ἴδιους. Στὴν ἐξέλιξη τους αὐτὴ ἦρθε στιγμή πὸς ὁ ἀνθρωπος ἀπόκτησε κάτι τι, πὸς ἔλειπε ἀπὸ τᾶλλα ζῶα, καὶ τὸ ὁποῖο ἐτάχυνε πολὺ τὴν ἀνάπτυξή του. Τὸ προτέρημα αὐτὸ τοῦ ἀνθρώπου εἶταν τὸ δι' ἀρχισε νὰ κάνη ἐργαλεία, με τὰ ὁποῖα μπορούσε νὰ δαμάξῃ τὴν ἐξω φύση, κάνοντας ἔτσι εὐκολώτερο τὸν ἀγῶνα του. Ἐγινε tool-making animal, καθὼς θᾶλεγε ὁ Φραγκλίνος. Ἐννοεῖται πὸς ὄσο περισσότερον τέλειοποιούνταν τὰ ἐργαλεία

του, τόσο καλύτερα δαμάζονταν ἡ ἐξω φύση, εὐκολόνονταν ὁ ἀγῶνας του, λιγόσττευε ἡ μοιραία ὑποταγή κ' ἐξάρτησή του ἀπὸ κείνη. Ἀλλὰ με τὴν τέλειοποίηση τῶν ἐργαλείων καὶ τὸ δάμασμα τῆς φύσεως, ἀναπτύσσονταν καὶ ἡ ἑγκεφαλικὴ τοῦ ἀνθρώπου (πρᾶγμα πὸς προκαλοῦσε πάλι τὴν ὀλοένα τέλειοποίηση τῶν ἐργαλείων), μεγαλώνει ἡ συνειδήσῆς του, τροποποιούνταν ὁ ἐν γένει φυσικὸς του χαρκτηῆρας. Ἐτσι τὸ ἀδικητο δόμασμα τῆς φύσεως ἔλλαζε σιγὰ σιγὰ καὶ τὴ φύση τοῦ ἴδιου ἀνθρώπου!

Μὰ ὁ ἀνθρωπος δὲν πάλευε με τὴν ἐξω φύση μόνος. Πάλευε κατὰ ἑμάδες («κοινωνικὸς ἀνθρωπος» der Gesellschaftsmensch). Ἐπομένως μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων γενιῆθησαν ὠρισμένες σχέσεις: καὶ αὐτῆς πάλι προσδιόριζθησαν κατανάγκη ἀπὸ τίς σχέσεις τους με τὴ φύση, με τὴν ὁποῖα ἔρχονταν σὲ διὰρκῆ συνάφεια. Οἱ σχέσεις αὐτῆς εἶταν κυρίως «παραγωγικῆς» (ἐργαλεία—μέσα παραγωγῆς). Ὅσο λοιπὸν, τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς τέλειοποιούνταν περισσότερο, τόσο ἀνώτερες γίνονταν κ' οἱ παραγωγικῆς σχέσεις, τόσο πολυπλοκώτερες ἐπομένως κ' οἱ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων μεταξὺ τους (κοινωνικῆς σχέσεις). Ἀπὸ δὴ μᾶς δίνεται τὸ πρῶτο ἀξίωμα: Ὁ βαθμὸς τῆς ἀναπτύξεως τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς

Οι κακότητες οι «Αλυσίδες» άρχίζανε στ' αληθινά να σκουριάσουν, όπως έγραψε κι ο χαριτωμένος κ. Πώπ. 'Ο Οικονόμος, βλέποντας τὸ άπορχώρητο, άρχίνησε τις παραστάσεις του στὸ Δημοτικὸ θέατρο με μιὰ έγγλέζικη κωμωδία και οί «Αθήναι» βρήκαν τήν περιστασια νά γράψουν ένα άρθρο κακοηθέστατο (9).

6) ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ ΤΩΝ ΜΑΛΛΙΑΡΩΝ

Οι κάτοικοι τῆς πρωτευούσης, όσοι έξήλθον χθές ένωρίς από τις οικίας των, θά έβλεπον κάρρα και άμάξας φορτωμένας κιβώτια νά σταματῶσιν έξωθεν τοῦ Δημοτικοῦ Θεάτρου και ν' αποβιβάζουσι τις άποσκευάς ταύτας. Πολλοί ένόμισαν ότι άλλος πάλιν ταχυδακτυλογράφος ένέσκηπεν εἰς τὸ Δημοτικὸν Θεάτρον. 'Αλλ' ὁ γεαρὸς κ. 'Ιακωβίδης, υἱὸς τοῦ διευθυντοῦ τῆς 'Εθνικῆς Παναθηναϊκῆς, συνοδεύων ὡς έφοδιοπομπὸς τις άποσκευάς, εἶδε τις άναγκαστὰς εξηγήσεις. 'Ο θίασος τοῦ κ. Οικονόμου, μετακομιζέτο από τὸ θέατρον τῆς οικίας Ρικῆς, εἰς τὸ ὅποιον δὲν εἶχε προφθασέ νά δώσῃ παράστασιν, εἰς τὸ Δημοτικὸν Θεάτρον, φιλιζέτον στέγην πάσης πλάντης καλλιτεχνίας.

Διὰ τὸ θέατρον και τὸν θίασον Οικονόμου εγνώσθησαν περιεργα πράγματα, τὰ ὅποια άναγράφωμεν ἐπὶ πᾶσαν ἐπιφύλαξιν.

Ὡς γνωστὸν ὁ κ. Οικονόμου άνέλαβε νά καταρτίσῃ θίασον, διὰ τοῦ ὁποίου θά εγίνοντο τὰ εγκαίτια τοῦ μικροῦ θεατρῶνου τῆς οικίας Ρικῆς, τοῦ ὁποίου ιδιοκτῆτης εἶνε ὁ κ. Ζέπος. 'Ο ιδιοκτῆτης επέβαλεν εἰς τὸν κ. Οικονόμου νά κατασκευάσῃ ἐξ ἰδίων του τὰ καθίσματα και νά κάμῃ άλλα τινὰ μικρὰ έξοδα. 'Αλλ' ὁ θιασάρχης δὲν κατώρθωσε νά συγκεντρῶσῃ τὸ απαιτούμενον ποσόν. μολοντί κατήχησε τὸν θίασόν του από νέους ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον και πρώτῃν φοράν άνερχομένους τὴν σκηνήν.

Εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον εδρίσκοντο τὰ πράγματα, ὅτε παρναϊσθη ὡς από μηχανῆς θεοῦ ὁ κ. Πάλλης ὁ γνωστότατος μεταφραστῆς τῆς αἰσίδας και συγγραφεὺς τῆς 'Ιστορίας τῆς Ρωμοσύνης και εἰρήλωσεν ὅτι αὐτὸς καταθέτει χρήματα ὑπὸ τὸν ὄρον τὸ θέατρον νά άνολέξῃ τις πόδας του εἰς τὴν μαλλιαρὴν φιλολογίαν. 'Ο κ. Οικονόμου εἰδέθη, ἄλλῃ ὁ κ. Ζέπος δυσπιστῶν πρὸς τὴν δύναμιν τῶν μαλλιῶν, τὰ ὅποια δὲν εἶνε τοῦ Σαμψῶν, υπεχρέωσε τὸν κ. Οικονόμου νά θέσῃ τὸ ὄνομά του εἰς τὸ θέατρον και ν' αναλάβῃ αὐτὸς ὅλην τὴν εὐθύνην.

Και εἶνε γνωστὸν ὅτι ὡς πρώτον ἔργον τοῦ δραματολογοῦ ηρομάσθη τὸ δράμα «Αλυσίδες» τοῦ κ. Λογγάρη. 'Ο ον γνωρίζουσι τὴν θεατρικὴν μας φιλολογίαν ἤρχισαν νά κάμνουν ὑποθέσεις περὶ τοῦ νέου αὐτοῦ δραματικοῦ αστείρου, άγνωστοῦ εἰς ὄλους. 'Αλλ' ἐπὶ τέλους ἡ ψευδωνυμία δὲν ἐτηρήθη ἐπὶ πὸν και εγνώσθη ὅτι ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Λογγάρης κρύπτεται ὁ γνωστὸς Ιατρὸς κ. Τάκης Ταγκούσιος.

Ἐνθ' ὁμοῦ άνεμῆνοντο αἱ «Αλυσίδες» με τὴν παιδείῃ οἶν ὅτι ἀφοῦ ἦσαν αλυσίδες θά έκαμναι κρότον, αἶφνης άνηγγέθη πρῶτον ὅτι ὁ θίασος Οικονόμου εγκαταλείπει τὸ θεατρῶνον τῆς ὁδοῦ Προαστείου και δευτέρον ὅτι ὁ θίασος Οίκο-

Τὸ ἄρθρον τῶν «Αθήναι» καθὼς και μιὰ έξυπνάδα νερούλιασμένη τῆς «Εστίας», ποὺ πρώτη δά φανερώσει στὸν κόσμο πὼς οἱ «Αλυσίδες» εἶναι τοῦ Ταγκέπουλου, άναγκάσανε τὸ Σταθόπουλο νά γράψῃ ένα δυνατὸ ἄρθρον στὴν «Ακρόπολη» και μενα νά δημοσιεύῃ στὴν ἴδια φημερίδα ένα άνοιχτὸ γράμμα(7). Οἱ «Αλυσίδες» θά παιζόντουσαν πᾶ κι ὁ Οικονόμου, ξεφρενιασμένος ἀπ' αὐτὴ τὴν άτιμη πολεμική ποὺ τὸ γινόντανε, ἔβρισε τὴν παράσταση βιαστικά βιαστικά, γιὰ τὴν Τρίτη, 27 τοῦ Νοέβρη. Τῆ δευτέρα βράδι τάποράσισε, τὴν Τρίτη μεσημέρι κολληθήκανε τὰ προγράμματα και τὴν Τρίτη βράδι εἶνε ἡ παράσταση, άνάμεσα σὲ δυὸ φωτιές, στοὺς Πρωγκηπικούς γάμους και στοὺς φοιτητάδες, ποῦχανε σηκώσει μπαϊράκι· πάλι κείνες τις μέρες και ζητούσανε νά καταρῆθει ἡ Γυμναστική.

Μόλις κολληθήκανε τὰ προγράμματα, οἱ φοιτητάδες τὸ πήραν άμέσως μυρουδιά. Ὅπως εἶτανε μαζωμένοι και ξεχωρισμένοι στὰ Προπούλαια τοῦ Πατριστατίμου, άνάμεσα στ' ἄλλα «φλέγοντα» ζητήματά τους μνημονέψανε και τις «Αλυσίδες» (8) κι

νόμου εγκαταλείπει τις «Αλυσίδες» και δίδει ἀντ' αὐτῶν μιαν Ἀγγλικὴν κωμῆδιαν.

Ἐδῶ σταματῶσιν αἱ πληροφορίαι μας. Τί εἰσοδόβησε και προκάλεσε τις δύο εγκαταλείψεις εἶνε άγνωστον ὅπως δηλοῦ θλιβερωτάτη εἶνε ἡ εγκαταλείψεις τῶν «Αλυσίδων», αἱ ὅποιαι εὐάριχοι κινδυνος και νά σκουριάσουν.

(Κοίταξτε «Αθήναι» 25 τοῦ Νοέβρη 1907, σελ. 1, στὴλ. 4).

7) Τὸ ἄρθρον τοῦ Σταθόπουλου, καθὼς και τὸ γράμμα μου, θὰν τὰ τυπῶσιν στὸ κατοπινὸ κεφάλαιον «Οἱ Αλυσίδες στὸν τύπον».

8) «Οἱ ΑΛΥΣΙΔΕΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ». Τότε εἰς ἐκ τῶν φοιτητῶν τῆς Νομικῆς λαμβάνει τὸν λόγον και λέγει ὅτι ἐπὶ τῇ εὐκαιρίῃ τῆς συγκεντρώσεώς των ταῦτης εἶχε νάνακοινῶσῃ κάτι σοβαρὸν εἰς τοὺς συναδέλφους του σχετιζόμενον με τὴν μαλλιαρὴν γλῶσσαν, ἡ ὁποία ἤρχισε και πάλιν έξαπλουμένη ἐπικινδύνως κατὰ τρόπον ἡμετέρισμον (9). 'Ο φοιτητῆς άνεκοίνωσεν ὅτι πρόκειται νάναβιβασθῇ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ένὸς θεάτρου νέον ἔργον συγγραφείως ἐκ τῶν προμάχων τοῦ μαλλιαρισμοῦ.

«Οἱ φοιτηταὶ ἀπεδοκίμασαν προκαταβολικῶς τὸ ἔργον με τὴν ἴδαν ὅτι ἦτο γραμμῶν εἰς μαλλιαρὴν, έπεφυλάχθησαν δὲ νά λάβουν μιαν ὀλιγάποτε ἀπόλασιν μέχρις ὅτου πεισθοῦν περὶ τοῦ μαλλιαροῦ ἡ μὴ τοῦ ἔργου και ἦν πρόκηται νά καθιερωθῇ ἐκ νέου ἡ ἄθλια αὐτῇ γλῶσσαι εἰς τὸ θέατρον.

Ἐτις τῶν συνεληθόντων φοιτητῶν άπεράσισαν νά παραστῶσι χθές τὴν ἔσπεραν και παρακολουθήσῃσι τὸ ἔργον τοῦ τοῦ ἰνα εἶ ἰδίας ἀντιλήψεως σχηματίσῃσι γνώμην.

«Εἶναι γιὰ δόσιμο, εἰσώταξαν τότε μερικὴ και οἱ φοιτηταὶ διελέθησαν ἠσύχως» (Κοίταξτε «Σκίπ» 28 τοῦ Νοέβρη 1907, σελ. 2, στὴλ. 6).

άποφασίσανε νά πάνε μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς τὸ βράδι στὸ θέατρον και νὰν τις δοῦν, έναεργῶντας εἶσι ένα εἶδος Τούρκικη λογοκρισία. Καὶ πήγαν τὸ βράδι στὸ θέατρον και τις εἶδαν και τις καταχεροκρότησαν ἀπὸ τὰ θεωρεῖα τῆς τρίτης σειρας και ζήτησανε νά βγει ὁ συγγραφεὺς στὴ σκηνή. Κι ὁ συγγραφεὺς, καταπουντιασμένος φύλαγε κείνο τὸ βράδι τὸ κεφάλαιον του κι ἀντὶ νὰν τοῦ βάζουνε δάφνην στεφάνι στὸ κεφάλαιον, τοῦ στεφανῶνανε με κούφιας βεντούζες τὴ γάχη του.

*

Ἄς εἶναι. Τὴν πᾶ ὅλα τελειώσανε. Τὸ θέατρον τοῦ Οικονόμου ετοιμάστηκε, ἡ σκεπή του ἀλλάχτηκε, και ἡ ἐπιτροπή τοῦ Ἰπουργείου, ποὺ τελευταία τὸ ἐπιθεώρησε, δὲν τὸ βρήκε έπιμῆροπο τούτη τὴ φορά—άν κ' ένα μέλος (μηχανικός, παρακαλῶ) τῆς ἐπιτροπῆς γνωμοδότησε πὼς ἂν πέσει ΤΡΙΛΙ μέτρα χιόνι στὴν Ἀθήνα καμὰ φορά (δηλ. ἡ μεταβλητὴ ἡ Ἀθήνα σὲ Βόρειο Πόλο) δὲ ἢ μπόρεσαι νὰν τὸ κρατῆσαι ἡ σκεπή τὸς βάρους!

Ἐποσοδήποτε ἔσο νά πέσει αὐτὸ τὸ τρομερὸ χιόνι οἱ Ἀθηναῖοι ἔδχουνε κἀπο θέατρο τῆς προκοπῆς ποὺ θὰν τοὺς ἀποζημιῶνει γιὰ τὸ πνευματικὸν γερουκόκομοτὸ τοῦ Βασιλικῦ θεάτρον. Καὶ γιὰ νά μὴ γίνει αὐτὸ τὸ θέατρον, εἶδατε πῶς, μαρμαριματικὸ δολέψαι «Αθήνα 17 τοῦ Γεννάρη 1908.

Δ. Η. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΑ ΠΑΡΕΞΗΓΗΣΗ

Ο «ΝΟΥΜΑΣ» στὰ «Ο, τι θέλετε» τοῦ προπερασμένου φύλλου του (ἀριθ. 277, σελ. 8, στὴλ. 3) ἔγραψε τὰκόλουθα :

«Εἶδαμε με χαρὰ μας τὰ τελευταία «Παναθηναία» γραμμένα ὅλα πέρα πέρα (ἔξω ἀπὸ τὴν κριτική τοῦ φίλου Νίκου Βέν κ' ένα δυὸ ἄλλα ἄκόμα ἠθρορα) στὴ δημοτικὴ. Νά λοιπὸν ποὺ διγὰ διγὰ και τὰ «Παναθηναία» προσεχώρησαν στὸ κόμμα ποὺ ὁ φίλος μας και συνεργάτης τους Ξενοπούλος ξακολοθεῖ νὰν τὸ βρίζει στις ἡμερίδες; μαλλιαρό».

Τὰ «Παναθηναία», άπαντώντας σ' αὐτὸ τὸ φιλικὸ χαριτίσμα, γράψανε στὸ τελευταίον φυλλάδιον (τεῦχος 175, σελ. 222, στὴλ. 1) τὰκόλουθα :

«'Ο Νουμάς ἔγραψε ὅτι τὰ «Παναθηναία» προσεχώρησαν εἰς τὸ κόμμα. Μά, ποῖο κόμμα; Τὸ κόμμα τοῦ Νουμά; Ἄς ἰδουχάσῃ. Δὲν ὑπάρχει τέτοιος φῶδος. Τὰ «Παναθηναία» άνήκουν ἀπὸ τὴν άρχὴν εἰς τὸ κόμμα τῆς ἀληθινῆς, ὄχι τῆς βεδιασμένης γλῶσσος. Ἐπινομιζι μεν. Ἄν ἔχουμε λάθος τοῦ ζητοῦμεν συγγνώμην, ἀλλ' ὡς ἀφίση κατα μέρος τὰ

δοῖζει τὸ βαθμὸ τῆς άναπτύξεως τῆς κοινωνίας ἐν γενεῖ. (Ἡ ἰδεολογία : φιλοσοφία, θρησκεία, πολιτενμα, νομοθεσία, τέχνη κλπ. εἶναι μόνο τὸ ἐπικροδῶμημα τοῦ κάθε φορὰ οικονομικοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος). Ἡ άνάπτυξη τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς εξαρτάται πολὺ, έννοεῖται, ἀπὸ τις ἰδιότητες τῆς φύσεως τριγύρω (ἔδαφος, κλίμα, φυσικὰ προϊόντα κλπ.). Διάφορες γεωγραφικῆς συνθήκες δίνουσι διάφορη άνάπτυξη τῶν παραγωγικῶν μέσων. Οἱ «κοινωνικῆς σχέσεις» ὁμοῦ άναπτυσσόμενες σὲ μεγάλο βαθμὸ άρχίζουσι νά εξασκοῦν πλέον ανεξάρτητη ἐπίδραση στὸν ἄνθρωπον και νά ἐπισκιαζουσι τὴν ὡς τὰ πῶρα άπύλυτη ἐπάρεια τῆς φύσεως. Ἡ φύση πῶρα άρχινᾷ νά ἐπίδρᾳ στὸν ἄνθρωπον ἐμμέσως εδιὰ τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος. Ὁ ἄνθρωπος ἀφοῦ τὴ δάμασε με τὴν τελειοποίησιν τῶν ἐργαλείων του (= παραγωγικῶν μέσων) ἀπαλλάχτηκε σχεδὸν ἀπὸ τὴν τυρολή, μοιραία ἐξάρτησή του ἀπ' αὐτῆ, σύγχρονα ὁμοῦ άρχισε νά ὑποτάσσεται σὲ νέα δουλεία, ποὺ τοῦ τὴ γέννησαν ἄκριβῶς αὐτὰ τὰ τελειοποιηθέντα παραγωγικὰ του μέσα : στὴν κοινωνικὴ δουλεία, στὴν τυφλή οικονομικὴ δουλεία. Τὴν ἄλλοτινὴ λοιπὸν μοιραία φυσικὴ άνάγκη τὴ διαδέχτηκε πῶρα ἡ μοιραία οικονομικὴ άνάγκη. Ὁ ἄνθρωπος εἶνε δούλος τῶν ἐργαλείων

του, τῶν παραγωγικῶν του μέσων ! Κι ὅσο περισσότερα τελειοποιούνταν αὐτὰ, τόσο περισσότερα μεγάλωνε ἡ οικονομικὴ δουλεία, γιὰτί οἱ παραγωγικῆς σχέσεις γίνονταν πολυπλοκώτερες, ἐπομένως και ἄπροσιτότερες σὲ ἠσοιαδήποτε ἐξέλεψη. Ἡ μοιραία κτή οἰκονομικὴ και κοινωνικὴ δουλεία θά ἐξάκολουθοῦσε αἰώνια, ἂν σύγχρονα με τὴν τεχνικὴ και οικονομικὴ άνάπτυξη δὲν άναπτύσσονταν μαζί κι ὁ ἐγκεράλος, ἡ ἀντικειμενικὴ ἐπιστημονικότητα, τὸ συνειδητὸ, ἐπομένως κ' ἡ ἐλευθερία τοῦ ἄνθρώπου. Ὅλ' αὐτὰ ὑπόσχηται στὸν ἄνθρωπον τὴν ἀπελευθερωσὴ του ἀπ' τὴ μοιραία οικονομικὴ δουλεία. Ὅπως ἄλλοτε, παλεύοντας με τὴ φύση, πῆρε ἀπ' αὐτὴ τὰ μέσα πρὸς άνάπτυσή του, ἐπομένως κι ἀπελευθερωσὴ του ἀπὸ τὴ μοιραία φυσικὴ άνάγκη, ἔτσι και πῶρα αὐτὸ τὸ ἀπαραγωγικὸ και κοινωνικὸ καθεστὸς ἠδηγεῖ σιγὰ σιγὰ τὸν ἄνθρωπον στὴ συνειδησὴ τῶν αἰτίων τῆς οικονομικῆς του δουλείας. Κι αὐτὴ ἡ συνειδησὴ μπορεῖ νά προστομάσῃ τὴν τελειωτικὴν νίκη τοῦ συνειδητοῦ κατὰ τῆς άνάγκης. Ἡ ἀντικειμενικὴ ἐπιστημονικὴ σπουδὴ δείχνει στὸν ἄνθρωπον ποιά εἶναι ἡ πηγὴ τῆς δουλείας του, ποιά εἶναι ἡ αἰτία τῆς μοιραίας φορᾶς τῆς ζωῆς του. Ἄμα συναισθανθῇ πὼς ἡ πηγὴ τῆς δουλείας του εἶναι στὸν άναρχικὸ τρόπο

τῆς παραγωγῆς τῶν προϊόντων (ὁ ὁποῖος σὲ 1/100 ἔξασφαλίζει μεγάλα πλοῦτη και τὰ 99/100 τὰ ἄποστερεῖ και ἀπὸ τὰ πλέον άνεργάστερα, καταδικάζοντάς τα σὲ κτηνώδη, άμαθῆ, άσυνειδητῆ, μοιραία ὑπαρξη), τότε με κοινὴ συνειδησὴ μπορεῖ νά διορθωνῶτῃ τὸν τρόπο τῆς παραγωγῆς τῶν προϊόντων, ὁπως θελήσῃ ὁ ἴδιος πλέον κ' έννοεῖται σύμφωνα με τὸ συμφέρον ὅλης τῆς κοινωνίας. Ἐτσι ἡ βυραλεία τοῦ μοιραίου θά πάψῃ και θέρχισῃ ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία, ποὺ κατάντησε πλέον κ' αὐτὴ ἡ άνάγκη με τὴν φύσὴ τῆς ἐξελίξεως. Ὁ πρόλογος τῆς ἱστορίας τῆς ἄνθρωπότητος, ποὺ χρῆσάμενος γιὰ νά μετατρέψῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ μοιραῖο ζῴον σ' ἐλεύθερον ἄνθρωπον, θάχῃ πλέον παιχθεῖ και θέρχισῃ τότε ἡ ἀληθινὴ ἱστορία τῆς συνειδητῆς ἄνθρωπότητος.